

Merytoryczne rozstrzygnięcia sądów administracyjnych jako przejaw ewolucji sądowej ochrony praw człowieka

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp¹

Inytucja merytorycznego orzekania przez sądy administracyjne jest aktualnie przedmiotem zainteresowania zarówno polskiej, jak i europejskiej doktryny dotyczącej sądowej kontroli administracji publicznej. Wypowiedzi odnoszące się do tego zagadnienia skupiają się jednak najczęściej na wykazywaniu tendencji rozwojowych w wyposażaniu sądów administracyjnych w kompetencje do podejmowania rozstrzygnięć merytorycznych w systemach, które historycznie przewidywały wyłącznie, lub niemal wyłącznie, uprawnienia do orzekania kasacyjnego²; dotyczą efektywności modelu kasacyjnego i diagnozy niedostatków pojawiających się na tle jego funkcjonowania³; traktują o problematyce dopuszczalności merytorycznego orzekania z punktu widzenia zasady podziału władz i funkcji sądów administracyjnych⁴; bądź odnoszą się do koncepcji

¹ Niniejsze opracowanie stanowi zaktualizowaną i nieznacznie zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej obronionej z wyróżnieniem 31.5.2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

² Por. m.in. A. Skoczylas, Modele uprawnień orzeczniczych sądów administracyjnych w Europie, PiP 2012, z. 10, s. 21–32; D. Gut, Merytoryczne orzekanie polskich sądów administracyjnych – tendencje rozwojowe, Lublin 2017, *passim* oraz wiele innych publikacji odnoszących się *stricto* do konkretnych porządków prawnych, które obszernie powołano w niniejszej pracy, zwłaszcza w Rozdziale III.

³ Por. m.in. A. Skoczylas, Stan i obecne problemy sądownictwa administracyjnego w Polsce (wybrane zagadnienia), w: I. Lipowicz, Z. Kmieciak (red.), Przyszłość sądownictwa administracyjnego w Polsce z uwzględnieniem tendencji europejskich, Warszawa 2012, s. 7–18; Z. Kmieciak, Idea sądowej kontroli administracji publicznej – przegląd rozwiązań europejskich; Efektywność ochrony udzielanej przez sądy administracyjne, w: Z. Kmieciak (red.), Polskie sądownictwo administracyjne – zarys systemu, Warszawa 2015, s. 1–21 oraz 318–335; *idem*, Wykonanie wyroku sądu administracyjnego, w: R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), Sądowa Kontrola Administracji. System Prawa Administracyjnego, t. 10, Warszawa 2016, s. 655–673; W. Piątek, A. Skoczylas, Kasacyjny czy merytoryczny model orzekania – kwestia zmiany modelu sądowej kontroli decyzji administracyjnych, PiP 2019, z. 1, s. 24–38 oraz pozostała literatura przywoływana szczególnie w Rozdziale V.

⁴ Por. m.in. Z. Kmieciak, Merytoryczne orzekanie przez sądy administracyjne w świetle konstytucyjnej zasady podziału władz, PL 2015, Nr 2, s. 9–22; M. Bogusz, Problem konstytucyjności przepisu art. 145 § 3 i art. 145a prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, GSP 2016, t. XXXVI, s. 69–77 oraz wiele innych publikacji odnoszących się do tego zakresu i powołanych szeroko zwłaszcza w Rozdziale V.

merytorycznych rozstrzygnięć jako takich⁵; ewentualnie systematyki takiego rodzaju wyroków⁶. Ujęcia te nie mają zatem charakteru całościowego, uwzględniającego wszystkie wskazane wyżej aspekty. Jednocześnie zagadnienie to nie było dotąd, w zasadzie, poza jednostkowymi wypowiedziami⁷, badane z punktu widzenia ochrony praw człowieka. W szczególności w polskim piśmiennictwie brakuje monograficznego opracowania, które problematykę merytorycznych rozstrzygnięć rozpatrywałoby na tle przeobrażeń dotyczących funkcji sądów administracyjnych oraz roli prawa do sądu administracyjnego. Celem niniejszej publikacji jest usunięcie tego braku oraz otwarcie pola do dalszych dyskusji nad przyszłym kształtem uprawnień orzeczniczych sądów administracyjnych.

Asumptem do podjęcia przedmiotowych badań z perspektywy wskazanej powyżej była również, z jednej strony, obserwacja zmian zachodzących współcześnie w państwach europejskich oraz na tle regulacji międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka w zakresie postrzegania roli sądów administracyjnych oraz funkcji, jaką pełni aktualnie prawo do sądu administracyjnego, które ukierunkowane są przede wszystkim na ochronę praw i wolności jednostki. Z drugiej zaś strony przemawiała za tym, dająca się zauważyć coraz silniej, tendencja do rozszerzania kompetencji orzeczniczych sądów administracyjnych w Europie, zmierzająca w kierunku przydawania tym sądom coraz szerszych uprawnień do podejmowania merytorycznych rozstrzygnięć. Istnienie obu tych doniosłych zjawisk nie jest, jak można sądzić, przypadkowe, a co za tym idzie wywołało konieczność rozważenia, czy rzeczywiście zachodzą pomiędzy nimi związki, a jeśli tak, to na czym one polegają i do czego prowadzą.

Jako podstawową tezę badawczą niniejszego opracowania, na co wskazuje już jego tytuł, przyjęto założenie, że merytoryczne rozstrzygnięcia sądów administracyjnych są przejawem rozwoju sądowej ochrony praw człowieka. Teza ta zawierała więc supozycję, że relacja pomiędzy wskazanymi tendencjami zachodzi oraz, że przebiega ona w sposób kierunkowy, polegający na tym, że współczesne zapatrywania na rolę sądownictwa administracyjnego i funkcję prawa do sądu administracyjnego, jaką jest przede wszystkim ochrona praw i wolności jednostki, zaczynają determinować także sposób orzeka-

⁵ Por. m.in. S. Szuster, *Koncepcja merytorycznych kompetencji orzeczniczych sądów administracyjnych*, praca doktorska napisana na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem prof. dr. hab. J. Zimmermanna, Kraków 2009, niepubl.

⁶ Por. zwłaszcza M. Kamiński, *Typologia merytorycznych kompetencji orzeczniczych sądów administracyjnych*. Rozważania na tle wybranych zagranicznych porządków prawnych, w: M. Szewczyk, L. Staniszevska, M. Krus (red.), *Kierunki rozwoju jurysdykcji administracyjnej*, Warszawa 2022, s. 538–553.

⁷ Zob. m.in. K. Wysocka, *Kompetencje orzecznicze sądów administracyjnych a realizacja funkcji ochronnej praw jednostki w postępowaniu*, RPEiS 2017, z. 1, s. 145–158; H. Knysiak-Sudyka, *Model kasacyjny i merytoryczny orzekania przez sądy administracyjne a realizacja funkcji ochronnej praw jednostki*, w: E. Wójcicka (red.), *Gwarancje praw jednostki w postępowaniu administracyjnym i sądowno-administracyjnym*, Częstochowa 2020, s. 159–173.

nia przez te sądy, który z kolei coraz częściej przybiera postać wyrokowania merytorycznego.

Weryfikacja tak postawionej tezy wymagała rozpatrzenia następujących obszarów oraz odpowiedzi na następujące pytania. Po pierwsze: czy sądowa kontrola administracji jest elementem koniecznym każdego państwa prawnego oraz jaka jest jej podstawowa funkcja na tle regulacji międzynarodowych, krajowych i zapatrywań doktryny, jak również, jaka jest treść prawa do sądu, w tym prawa do sądu administracyjnego. Po drugie: co pozostaje w korelacji z powyższym, jakie są obecnie międzynarodowe i unijne standardy odnoszące się do sądowej kontroli administracji oraz czy istnieje międzynarodowy standard w odniesieniu do modelu orzekania przez sądy administracyjne. Po trzecie: jak plasują się aktualne modele orzecznicze europejskich sądów administracyjnych oraz w jakim kierunku się one rozwijają. Po czwarte: jaki jest obecny model orzeczniczy sądów administracyjnych w Polsce oraz jakie są jego tendencje rozwojowe. Po piąte: z jakiego rodzaju dylematami wiąże się funkcjonowanie modelu orzekania kasacyjnego oraz z jakimi związany jest model merytoryczny, jak również który z nich jest efektywniejszy w zapewnieniu ochrony praw i wolności jednostki.

W celu całościowego i systematycznego omówienia wskazanych powyższej zagadnień opracowanie podzielono na pięć obszarów, z których każdy odpowiada jednemu rozdziałowi.

Rozdział I, pt. „Sądowa kontrola administracji publicznej jako gwarancja ochrony praw człowieka” miał na względzie wykazanie, że sądowa kontrola administracji publicznej, jako taka, stanowi gwarancję ochrony praw człowieka. W jego ramach, w pierwszej kolejności, przedstawiono koncepcję państwa prawnego oraz wyrosłą z niej ideę sądowej kontroli administracji, co pozwoliło ustalić, że sądowa kontrola administracji współcześnie jest normą w każdym państwie opartym na prawie. Po drugie, omówiono podstawowe funkcje sądowej kontroli administracji publicznej na tle zapatrywań historycznych i współczesnych, na podstawie czego wykazano, że obecnie, w doktrynie i orzecznictwie, za rolę wiodącą tych sądów postrzega się pełnienie przez nie funkcji ochronnej względem praw i wolności jednostek. Kierując się tymi względami kolejno zaprezentowano rolę sądownictwa administracyjnego w dwóch perspektywach. Pierwsza z nich związana była z wykazaniem, że obecnie, na tle poglądów doktryny praw człowieka, regulacji międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka oraz na gruncie konstytucyjnym, prawo do sądu obejmuje również prawo do sądu administracyjnego, co oznacza, że należy je oceniać przez pryzmat, omówionych w tym rozdziale, gwarancji wynikających z aktów międzynarodowych i konstytucyjnych dotyczących prawa do sądu. Druga perspektywa dotyczyła z kolei roli sądów administracyjnych jako gwaranta ochrony innych praw i wolności, jakie mogą zostać naruszone przez organy administracji publicznej w toku stosowania prawa. W jej ramach zwrócono również uwagę na wkład sądów administracyjnych w rozszerzanie ochrony praw jednostki, co następuje zasadniczo na skutek wykładni prawa dokonywanej przez pryzmat gwarancji poszanowania praw i wolności jednostki. Celem rozpatrzenia wskazanych perspektyw było wykazanie, że zarówno prawo do sądu administracyjnego, jak też

jego rola jako gwaranta ochrony praw człowieka mogą być spełniane w różnym stopniu oraz zasygnalizowanie, że stopień ten zależy od wielu czynników, z których jednym jest sposób podejmowania rozstrzygnięć przez sądy administracyjne.

Przedmiotem Rozdziału II, pt. „Standardy międzynarodowe i unijne sądowej kontroli administracji publicznej i ich tendencje rozwojowe” było rozwinięcie rozważań dotyczących wymagań wynikających z prawa do sądu na tle regulacji międzynarodowych i unijnych poprzez omówienie wyłącznie standardów swoistych dla sądowej kontroli administracji publicznej. Powodem ich przedstawienia było ukazanie zachodzących w tym zakresie tendencji rozwojowych oraz udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy istnieje międzynarodowy standard w odniesieniu do modelu orzekania przez sądy administracyjne.

W Rozdziale III, pt. „Modele orzecznicze sądów administracyjnych w Europie i ich tendencje rozwojowe”, celem dopełnienia obrazu współczesnych standardów związanych z formułami orzeczniczymi sądów administracyjnych, omówiono i usystematyzowano aktualnie występujące wśród europejskich krajów modele orzecznicze. W tym zakresie starano się również ukazać zachodzące tendencje rozwojowe oraz przedstawić różnorodność form, w jakich sądy administracyjne mogą podejmować rozstrzygnięcia inne niż kasacyjne.

Rozdział IV, pt. „Model orzeczniczy polskich sądów administracyjnych” w całości poświęcono regulacjom związanym z polskim systemem orzeczniczym, najobszerniej przedstawiając kompetencje polskich sądów administracyjnych do orzekania merytorycznego. Motywacją przyświecającą celowości odrębnego omówienia uregulowań polskich był w pierwszej kolejności fakt, że model ten ma największe znaczenie z punktu widzenia rozwoju polskiej doktryny, a jego rozważenie na tle tendencji zachodzących w innych krajach europejskich jest z pewnością wartością dodaną do badań prowadzonych w tym zakresie. Po wtóre, było to zasadne z tego powodu, że w systemie polskim zachodzą interesujące procesy, które z jednej strony wpisują się w te, z którymi mamy do czynienia w innych krajach Europy, z drugiej zaś są swoiste tylko dla niego.

Celami Rozdziału V, pt. „Dylematy wynikające z przyjęcia danego modelu orzeczniczego” było, po pierwsze, przedstawienie, z jakiego rodzaju problemami związane jest funkcjonowanie modelu orzekania kasacyjnego, co oznaczało również diagnozę powodów, dla których współcześnie model ten uzupełniany jest o kompetencje do podejmowania rozstrzygnięć merytorycznych bądź zastępowany modelem orzekania merytorycznego. Po drugie, chodziło tu także o omówienie dylematów związanych z orzekaniem merytorycznym, pojawiających się zwłaszcza w związku z wprowadzaniem kompetencji do podejmowania rozstrzygnięć merytorycznych do systemów, które historycznie oparto na modelu orzekania kasacyjnego, gdyż to może mieć znaczenie dla wyboru metody wprowadzania zmian w tym zakresie. Po trzecie, natomiast, modele te poddano ocenie z punktu widzenia ich efektywności w zapewnianiu ochrony praw i wolności jednostki.

Każdy ze wskazanych rozdziałów rozpoczyna się wprowadzeniem do obszaru problematyki w nim podjętej oraz kończy się podsumowaniem ustaleń w nim dowiedzio-

nych. W zakończeniu dokonano z kolei syntetycznego podsumowania wyników przeprowadzonych rozważań, celem odpowiedzi na pytanie, czy na ich podstawie, wysunięta teza badawcza, jakoby merytoryczne rozstrzygnięcia sądów administracyjnych należało współcześnie postrzegać jako przejaw ewolucji sądowej ochrony praw człowieka, jest uzasadniona oraz w jaki sposób należałoby realizować wynikające z tego wnioski.

Analiza tych problemów wymagała przy tym, przede wszystkim, uściślenia pewnych zagadnień terminologicznych, w tym zwłaszcza wskazania, w jakim rozumieniu ujmowane będą w niniejszej pracy pojęcia orzeczeń kasacyjnych i merytorycznych. Używane są one bowiem przez poszczególnych autorów w różnych znaczeniach. Na potrzeby przeprowadzanej analizy przyjęto następujące rozumienia tych terminów. Jako orzeczenie kasacyjne potraktowano rozstrzygnięcie polegające na pozbawieniu mocy obowiązującej lub skuteczności prawnej aktu administracyjnego lub czynności administracyjnoprawnej⁸, z pozostawieniem końcowego rozpoznania sprawy administracyjnej organowi administracji publicznej. W takim przypadku sąd administracyjny nie rozstrzyga zatem sprawy administracyjnej w sensie ścisłym i nie stosuje prawa ze skutkiem ustalenia lub określenia sytuacji prawnej strony postępowania sądownoadministracyjnego⁹. Orzeczenie tego rodzaju pozwala więc skarżącemu na osiągnięcie jedynie bezpośredniego celu zaskarżenia, jakim jest obalenie zaskarżonego aktu lub pozbawienie skuteczności dokonanej przez organ administracji publicznej czynności, a cel pośredni zaskarżenia, wyrażający się w dążeniu do uzyskania zgodnego z prawem merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy administracyjnej, może zostać zrealizowany tylko w drodze administracyjnej, w wyniku ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy przez organ¹⁰. Orzeczenie merytoryczne rozpatrywane jest z kolei w dwóch formach¹¹.

⁸ M. Kamiński, Typologia, w: M. Szewczyk, L. Staniszevska, M. Kruś (red.), Kierunki, s. 537.

⁹ P. Pietrasz, Reformacyjne orzekanie przez wojewódzkie sądy administracyjne w przypadku sądowej kontroli decyzji i postanowień – uwagi de lege ferenda, w: J. Bieluk, A. Dowiła, A. Malarewicz-Jakubów, T. Mróz (red.), Z zagadnień prawa rolnego, cywilnego i samorządu terytorialnego. Księga jubileuszowa Profesora Stanisława Prutisa, Białystok 2012, s. 811.

¹⁰ M. Kamiński, Typologia, w: M. Szewczyk, L. Staniszevska, M. Kuś (red.), Kierunki, s. 537; *idem*, Orzekanie merytoryczne sądów administracyjnych. Uwagi na tle szwajcarskiego, austriackiego i niemieckiego systemu prawnego, w: I. Lipowicz, Z. Kmieciak (red.), Przyszłość sądownictwa administracyjnego w Polsce z uwzględnieniem tendencji europejskich, Warszawa 2012, s. 120–121.

¹¹ Z których obie odnoszą się do sytuacji, gdy sąd administracyjny orzeka w następstwie uprzedniego działania (lub braku działania) organu administracji publicznej o prawach lub obowiązkach skarżącego (który jest podmiotem spoza administracji publicznej). Poza zakresem zainteresowania niniejszego opracowania pozostają więc kompetencje do orzekania merytorycznego dotyczące innych okoliczności niż, w sensie ścisłym, orzekanie o administracyjnoprawnych prawach lub obowiązkach skarżącego, które, przykładowo, obejmują rozstrzygnięcia mające na celu zdyscyplinowanie organów administracji publicznej do efektywnego podejmowania powierzonych im zadań, rozstrzygnięcia nakierowane na zadośćuczynienie stronie postępowania za szkody poniesione na skutek niezgodnego działania z prawem organu administracji publicznej lub roz-

Pierwszą z nich jest orzeczenie bezpośrednio merytoryczne, nazywane także klasycznym lub typowym, oznaczające rozstrzygnięcie przez sąd administracyjny sprawy administracyjnej co do istoty. Polega ono na przejęciu przez sąd rozstrzygnięcia sprawy administracyjnej, która uprzednio była załatwiona (lub – wbrew obowiązкови – nie została załatwiona) przez organ administracji publicznej¹². Orzekający bezpośrednio merytorycznie sąd administracyjny samodzielnie kształtuje więc prawa lub obowiązki materialnoprawne (lub procesowe) skarżącego. Drugą formą jest natomiast pośrednie orzeczenie merytoryczne, polegające na wydawaniu przez sąd administracyjny nakazów (co w literaturze nazywa się mianem *injunction*¹³), którymi, w zależności od ich

strzygnięcia nakazujące organowi administracji publicznej podjęcie określonego działania lub zakazujące jego podjęcia [por. *W. Piątek*, Pojęcie i znaczenie wykonania wyroku sądu administracyjnego, w: *W. Piątek* (red.), *Wykonanie wyroku sądu administracyjnego*, Warszawa 2017, s. 50 oraz *M. Kamiński*, Typologia, w: *M. Szewczyk, L. Staniszevska, M. Kuś* (red.), *Kierunki*, s. 552, który rozstrzygnięcia takiego rodzaju nazywa kompetencjami merytorycznymi „pomocniczymi” lub „ubocznymi”]. Niniejsza praca ma bowiem na celu rozważanie kompetencji sądu administracyjnego do wzruszania aktu lub czynności organu administracji publicznej oraz do zastępowania ich, w różny sposób, własnym rozstrzygnięciem, gdyż to w działaniu takiego rodzaju upatruje się współcześnie rozwoju kompetencji orzeczniczych sądów administracyjnych. Z tych samych względów poza jej zakresem pozostają także zagadnienia związane z istnieniem „elementów merytoryczności” m.in. w wyrokach utrzymujących w mocy przedmiot zaskarżenia w całości lub w części.

¹² Jak słusznie zauważa *M. Kamiński*, posługiwanie się w tym zakresie sformułowaniem, że w przypadku orzekania bezpośrednio merytorycznego sąd administracyjny orzeka „w sprawie administracyjnej” jest swojego rodzaju konwencjonalnym skrótom myślowym, zasadzającym się na założeniu, że sąd – w znaczeniu materialnym i funkcjonalnym – rozstrzyga tę samą sprawę administracyjną. Okoliczność ta jest jednak bardziej złożona, gdyż w rzeczywistości sprawa taka, z uwagi, że rozpoznaje ją sąd administracyjny staje się sprawą sądownoadministracyjną. Tego samego nie można odnieść do rozstrzygnięcia kasacyjnego, gdyż wówczas, jak podnosi ten autor, sprawa, której dotyczy skarga, również po jej wniesieniu do sądu, pozostaje sprawą administracyjną należącą do właściwości organów administracji publicznej, a jedynie w sensie formalno-procesowym i materialno-treściowym, tymczasowo, staje się przedmiotem sprawy sądowo-administracyjnej [por. *M. Kamiński*, Typologia, w: *M. Szewczyk, L. Staniszevska, M. Kuś* (red.), *Kierunki*, s. 538–539; *idem*, Orzekanie, w: *I. Lipowicz, Z. Kmiecniak* (red.), *Przyszłość*, s. 121–122]. Wspomniany autor niuansuje także kwestię orzekania bezpośrednio merytorycznego, wskazując na dwa warianty takiego rodzaju rozstrzygnięć. Pierwszy to wariant merytoryczno-reformatoryjny, którego istota polega na przejęciu przez sąd administracyjny sprawy administracyjnej w celu jej rozstrzygnięcia co do istoty po uprzednim wykonaniu kompetencji przez skarżony organ administracji publicznej. Drugi to z kolei wariant „czysto merytoryczny” lub merytoryczny właściwy, który dotyczy tzw. pierwotnych spraw spornoadministracyjnych, w których sąd administracyjny od samego początku – bez uprzedniego aktu lub czynności – rozstrzyga bezpośrednio o prawach lub obowiązkach administracyjnoprawnych, zastępując tym samym administrację publiczną w jej funkcjach orzeczniczych [*M. Kamiński*, Typologia, w: *M. Szewczyk, L. Staniszevska, M. Kuś* (red.), *Kierunki*, s. 538]. W niniejszym opracowaniu oba te warianty kwalifikowane są jako bezpośrednie orzekanie merytoryczne.

¹³ *B.A. Garner*, *Injunction*, w: *B.A. Garner* (red.), *Black's Law Dictionary*, Eagan 2005, s. 800.

wariantu, sąd zobowiązuje organ administracji publicznej do podjęcia rozstrzygnięcia o treści wskazanej w wyroku lub do orzeczenia zgodnie ze sposobem tam wskazanym¹⁴. Orzeczenie takiego rodzaju nie zastępuje więc aktu administracyjnego, gdyż jest on podejmowany przez organ administracji publicznej dopiero w postępowaniu mającym miejsce po wydaniu wyroku sądu. Ma ono jednak walor merytoryczny w tym znaczeniu, że ogranicza zakres swobody działania organu administracji publicznej o wiele dalej, niż orzeczenie kasacyjne, ponieważ w sposób pośredni, to sąd administracyjny, a nie organ, dokonuje konkretyzacji praw i obowiązków skarżącego. W zależności od formy nakazu to pośrednie oddziaływanie sądu może mieć walor silniejszy (wskazanie przez sąd rozstrzygnięcia) lub słabszy (wskazanie przez sąd sposobu załatwienia sprawy)¹⁵.

Przy analizie wskazanych wyżej problemów wykorzystane zostały różnorakie metody badawcze¹⁶. Przede wszystkim, w zakresie egzegezy logiczno-językowej tekstów prawnych, stosowano metodę formalno-dogmatyczną, w ramach której posiłkowano się również wykładnią systemową, funkcjonalną i celowościową. Analizę tego rodzaju uzupełniano obszernie o poglądy przedstawicieli doktryny, przedstawiając w ich kontekście własne zapatrywania (metoda teoretyczno-prawna). Z uwagi na podejmowaną problematykę oraz liczne odwołania do regulacji krajów europejskich, w niniejszej pracy często sięgano po metodę komparatystyczną. Nierzadko posługiwano się także metodą historyczno-opisową, szczególnie wówczas, kiedy wykazywano ewolucję pewnych zjawisk i instytucji prawnych. Obszernie wykorzystywano także metody aksjologicznego badania prawa, zwłaszcza w zakresie, w którym rozpatrywano aspekty modeli orzeczniczych sądów administracyjnych z punktu widzenia wartości jaką jest ochrona praw i wolności jednostki. Nie bez znaczenia była też, szczególnie w kontekście rozpatrywania zagadnienia tzw. społecznego poczucia sprawiedliwości, metoda socjologicznego badania prawa.

W toku przeprowadzanych badań stosowano metody myślenia polegające, po pierwsze, na analizie konstrukcyjnej, co przejawiało się w poszukiwaniu związków pomiędzy poszczególnymi regulacjami prawnymi. Posługiwano się też analizą deskryptywną, polegającą na szukaniu znaczeń opisywanych norm prawnych. W jej ramach korzystano z analizy konektywnej i presupozycji (zwłaszcza tam, gdzie starano się wprowadzić własną nomenklaturę dla określonych zjawisk zachodzących w prawie).

¹⁴ Forma pośredniego orzekania merytorycznego jest również wymiennie nazywana w niniejszej pracy „wyrokiem *quasi*-merytorycznym” lub „wyrokiem nakazowym”.

¹⁵ Por. rozważania z Rozdziału IV dotyczące art. 145a § 1 PostAdmU.

¹⁶ Nomenklatura użyta do określenia poszczególnych metod badawczych została zaczerpnięta przede wszystkim z: T. Barankiewicz, *Metody myślenia, badania prawa i systematyzacji wiedzy w naukach prawnych*, w: H. Izdebski, A. Łazarska (red.), *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*, Warszawa 2022, s. 106–126. Zabieg ten, polegający na ograniczeniu się zasadniczo do jednej publikacji odnoszącej się do tego zakresu, jest zamierzony i ma na celu uniknięcie niejednolitości używanej terminologii, na którą uwagę zwraca, w zakresie prac doktorskich, chociażby: D. van Kędzierski, *Metodologia i paradygmat polskich szczegółowych nauk prawnych, Transformacje Prawa Prywatnego* 2018, z. 3, s. 5–59.

W przypadkach, w których podejmowano dyskusję nad poglądami wyrażanymi w piśmiennictwie przez innych badaczy, wykorzystywana była również analiza krytyczna. W celu ukazywania słuszności prezentowanych twierdzeń obszernie stosowano także metodę argumentacyjną, zaś uporządkowaniu i uogólnieniu wniosków służyła metoda syntezy.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl